Levée en masse 1793-1973

* * In 1793, toen de nog jonge Franse repu-
* bliek van alle zijden werd aangevallen en in het nauw gedreven, zodat de kortelings verworven *liberté* weer dreigde verloren te gaan, stond het Comité du Salut Public voor de zware taak zijn naam letterlijk waar te maken en het algemeen welzijn metterdaad veilig te stellen. De benarde toestand waarin de prille natie zich bevond, noopte tot een drastische ingreep om de moeilijkheden het hoofd te kunnen bieden: op 23 augustus gelastte het Comité de conscriptie van alle weerbare Franse mannen, en riep aldus het volk onder de wapenen. Deze maatregel, in de geschiedenis bekend geworden als de *Levée en Masse,* stoelde onmiskenbaar op de eerst kort tevoren erkende *égalité,* de principiële gelijkheid van allen. Op grond daarvan was het aanvaardbaar dat op allen ook gelijkelijk de plicht werd gelegd broederlijk *(fraternité)* samen pal te staan voor de verdediging der hoge waarden en verworvenheden van de nieuwe staat.
De resultaten overtroffen de stoutste verwachtingen: binnen enkele weken tijds werden veertien nieuwe legers op de been gebracht, naar de verschillende fronten gedirigeerd en in de strijd geworpen. Hun „dapperheid der onwetenden", gemengd met idealisme, vaderlandsliefde én angst deed hen in onvoorstelbaar korte tijd van ordeloze gewapende benden uitgroeien tot inzetbare eenheden. Reeds in de slagen bij Hondschoote (6 september), Menin (13 september) en Wattignies (15-16 oktober) deed hun verbazingwekkende elan het getij ten gunste van Frankrijk keren. Toen daarna Carnot — „l'Organisateur de la Victoire" — de ongeoefende militie in een gedisciplineerd geheel wist samen te brengen met de restanten van het voormalige beroepsleger, leek de ideale formule voor de krijgsmachtopbouw gevonden en de weerbaarheid van de natie scheen verzekerd. Voor die tijd, en voor vele decennia daarna, was dat inderdaad waar, en het is daarom begrijpelijk dat een dergelijke formule in vele staten lang als standaardsysteem werd gehanteerd.

Sinsdien zijn er evenwel in het denken en doen der volkeren grote en essentiële veranderingen aan het licht getreden. Het uitbundige patriottisme waarmee de Franse conscrits zich in 1793 onder de tricolore schaarden, is getaand en hoogst zeldzaam geworden. In onze dagen schijnt een dergelijk elan nog slechts, evenals toen, te zijn voorbehouden aan de jonge naties. Daarentegen lijkt men zich in de oudere, meer „gevestigde" staten voor zulke emoties bijna te generen, en eerder geneigd te zijn het beleven van nationale gevoelens als iets immoreels te kwalificeren.

De situatie kan stellig niet scherper worden getekend dan door een vergelijking te trekken tussen 1793 en 1973 in het land van oorsprong van de levée en masse. Hoewel het woordenboek beide betekenissen aangeeft, ligt daartussen toch wel een wereld van verschil: de maatregel van het Comité du Salut Public leidde tot een levée en masse — *massale opkomst* — vóór, en de wet Debré in 1973 tot een levée en masse — *massaal verzet* — tégen de militaire dienstplicht.

Ten onzent ligt helaas de figuur weinig anders, en ook bij onze partners in het bondgenootschap staat de openbare mening nauwelijks welwillender tegenover deze verplichte dienst aan de natie. De gedachte aan „het volk onder de wapenen" ter verzekering van het algemene welzijn spreekt niet meer aan, de noodzaak tot weerbaarheid van de natie wordt in twijfel getrokken, en de weerbaarheid wordt als zinloos betiteld.

Nu kan gevoeglijk worden toegegeven dat een drastische ingreep als in Frankrijk in 1793, in de jaren '70 van de twintigste eeuw beslist geen overeen komstig resultaat zou opleveren. De technisch hoog ontwikkelde bewapening en uitrusting van de moderne legers maken het zo goed als onmogelijk, de ongeoefende enthousiast in te zetten in de functie waar in feite slechts de hoogwaardige specialist op zijn plaats is. Om die reden zou ver-

zet tegen de dienstplicht gemotiveerd kunnen zijn: het zou dan immers identiek zijn met de roep om een betere krijgsmacht, op strikt rationele gronden.

Betreurenswaardig is echter, dat de meningsvorming vaak weinig op rationaliteit blijkt te berusten doch veelal op irrationele en emotionele uitgangspunten schijnt gebaseerd. De pleidooien tegen de verplichte militaire dienst blijken alsdan méér gericht op algehele afschaffing dan op verbetering van de bestaande krijgsmacht.
Het is goed, daarentegenover te stellen dat er ook recentere voorbeelden zijn dan de in het voorgaande behandelde, waaruit blijkt dat ook in de huidige tijd de levée en masse van een met ondergang en vernietiging bedreigde natie tot de alleszins reële mogelijkheden behoort en — op basis van een gedegen voorbereiding der militie — tot even doorslaggevende resultaten kan leiden.

MEDEDELING

Sedert 1 januari 1972 wordt de Militaire Spectator toegezonden aan alle leden van de Koninklijke Vereniging ter beoefening van de Krijgswetenschap.
Ten einde de toezending aan thans nog actief dienende officieren van Land- en Luchtmacht, tevens lid van de Koninklijke Vereniging ter beoefening van de Krijgswetenschap, *ook na hun dienstverlating zeker te stellen*, wordt belanghebbenden verzocht de 2e Secretaris (p.a. Laan van Clingendael 121, Den Haag) in voorkomend geval ter zake in te lichten.